

МИЛЛИЙ ГВАРДИЯ ХОДИМЛАРИНИ ЎҚИТИШДА ХОРИЖ ТАЖРИБАСИ

Рашидов Дилмурод Мамирович

*Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети Магистратура
тингловчиси, майор*

Аннотация: Ушбу мақолада Ўзбекистон Республикаси Миллий гвардия ходимларининг асосий вазифаси ҳамда уларни ўқитишда хориж тажрибасини ўрганган ҳолда уни тадбиқ этиш масаласи муҳокама қилинади.

Аннотация: В данной статье рассматриваются основные задачи Национальной гвардии Республики Узбекистан и применение зарубежного опыта в их подготовке.

Annotation: This article discusses the main tasks of the National Guard of the Republic of Uzbekistan and the use of foreign experience in their training.

Калит сўзлар: суверенитет, ҳуқуқ, эркинлик, Земессардзе, хориж тажрибаси, тоифалар.

Ключевые слова: суверенитет, право, свобода, Земессардзе, зарубежный опыт, категории.

Keywords: sovereignty, law, freedom, National Guard, foreign experience, categories.

Замонавий ижтимоий-сиёсий воқеликлар шароитида мамлакатимиз давлат сиёсатининг асосий эътибори миллий хавфсизлигимиз ва миллий манфаатларимизни таъминлашга қаратилган бўлиб, у турли ижтимоий-ҳуқуқий институтлар томонидан сиёсий, ахборот, ҳуқуқий, ташкилий воситалардан фойдаланиш орқали амалга оширилади. Ташқи ва ички таҳдидларга қарши курашишга қаратилган ҳарбий ва бошқа чоралар Ўзбекистонинг муҳим миллий манфаатлари ва стратегик устуворликлари орасида конституциявий тузумни,

суверенитетни, давлат ва ҳудудий яхлитликни, ижтимоий барқарорликни, шахсий ҳуқуқ ва эркинликларни ҳимоя қилиш давлат хавфсизлик кучларининг тизимли фаолияти билан таъминланади, улар орасида Миллий гвардия алоҳида ўрин тутади. Ўзбекистон Республикасининг “Ўзбекистон Республикаси Миллий гвардияси тўғрисида”ги 2020 йил 18 ноябрьдаги ЎРҚ-647-сонли Қонуни Ўзбекистон Республикасининг Миллий гвардияси бўлинмаларига юклатилган устувор вазифаларни белгилаб берди. Мазкур қонунга кўра, Ўзбекистон Республикаси Миллий гвардияси Ўзбекистон Республикаси Қуролли Кучлари қўшинларининг жамоат хавфсизлигини таъминлаш ва ҳуқуқбузарликлар профилактикаси соҳасида ҳуқуқни муҳофаза қилишга доир айрим вазифаларга эга бўлган махсус тури эканлиги ҳақида сўз боради. Шу билан бирга Миллий гвардиянинг асосий вазифалар белгилаб қўйилган. Демак, Миллий гвардиянинг асосий вазифалари қуйидагилардан иборат:

- жисмоний ва юридик шахсларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари ҳамда қонун билан кўриқланадиган манфаатларини ҳимоя қилиш;
- терроризмга қарши курашишда, шунингдек террорчилик ҳаракатларининг ҳамда табиий ва техноген хусусиятли фавқулодда вазиятлар оқибатларини бартараф этишда иштирок этиш;
- терговга қадар текширувни амалга ошириш, суриштирув ўтказиш, жиноят ишларини кўзғатиш ва маъмурий ҳуқуқбузарликлар тўғрисидаги ишларни юритиш;
- давлат объектларини, ўта муҳим, тоифаланган объектларни ҳамда бошқа объектларни, жисмоний ва юридик шахсларнинг мол-мулкини кўриқлаш;
- кўриқлаш фаолияти соҳасидаги давлат сиёсатини амалга ошириш;
- ҳуқуқбузарликлар профилактикасини амалга ошириш, шу жумладан мазкур ҳуқуқбузарликларнинг содир этилиши сабабларини ва уларга имкон бераётган шарт-шароитларни аниқлаш, бартараф этиш;

- жамоат тартибини сақлаш, шу жумладан оммавий тадбирлар, митинглар, йиғилишлар, намоёишлар ўтказилаётганда ҳамда фуқаролар гавжум бўладиган жойларда жамоат тартибини сақлаш;
- фавқулодда ҳолат, алоҳида давр ва террорчиликка қарши операцияларни ўтказиш шароитларида ҳуқуқий режимни таъминлаш;
- қўриқланадиган шахсларнинг хавфсизлигини таъминлашда иштирок этиш;
- чет давлатларнинг расмий вакиллари, олий даражадаги хорижий делегацияларни кутиб олишда ва кузатиб қўйишда, Ўзбекистон Республикаси Президенти иштирокидаги тантанали тадбирлар чоғида расмий маросимларни ўтказиш;
- ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш, уларни аниқлаш ва уларга чек қўйиш мақсадида аҳоли пунктларидаги жамоат жойларида патрулик қилиш;
- Ўзбекистон Республикасининг ҳудудий мудофааси тизимида Ўзбекистон Республикаси Қуролли Кучларини жанговар қўллаш режалари бўйича махсус вазифаларни ҳал этиш, Ўзбекистон Республикаси Давлат хавфсизлик хизматининг Чегара қўшинларига Ўзбекистон Республикасининг Давлат чегарасини қўриқлаш ҳамда ҳимоя қилишда кўмаклашиш.

Шу билан бирга, Ўзбекистон Республикасининг Миллий гвардияси таълим муассасаларида касбий таълимнинг асосий мақсадларидан бири бўлажак офицерларнинг ваколатлари ва касбий фазилатлари даражасига Олий таълимнинг давлат таълим стандартларида белгиланган талабларга жавоб беришдир. Бу борада Миллий гвардия ходимларини ўқитишда хориж тажрибаси жуда муҳим роль ўйнайди. Қўйида бир нечта давлатларда тажрибасида мазкур масалани муҳокама қиламиз. Тарихан олиб қаралса Миллий гвардияни яратиш тажрибаси XVIII асрдан бери мавжуд. У дастлаб Франциядаги инқилоб пайтида Парижда ички тартибни ўрнатиш ва ҳимоя қилиш учун яратилган. Кейинчалик миллий гвардия тартиб ва барқарорликни сақлаш учун яратилган турли хил қуролли ташкилотлар деб атала бошлаган. Италияда Карабинери корпуси мавжуд бўлиб, у қуруқликдаги кучларнинг элита бўлими ва шу билан бирга Италиядаги жамоат

хавфсизлиги кучларининг энг йирик корпуси ҳисобланади. Карабинерларнинг асосий вазифалари жамоат тартибини ҳимоя қилиш ва тиклаш, фуқаролар хавфсизлигини таъминлаш, жиноятларнинг олдини олиш, жиноятчиларни қидириш ва ушлаш, табиий офатлар пайтида аҳолига ёрдам бериш ва бошқалар.

АҚШда Миллий гвардия 1903 йилда ташкил этилган ва ижро ҳокимиятининг ҳарбий ва ҳуқуқни муҳофаза қилувчи институти ҳисобланади. Миллий гвардия ҳар бир штатда жойлашган армия ва ҳаво кучларининг жанговар тайёр, ташкиллаштирилган захира бўлинмаси ҳисобланади. Унинг тузилмалари АҚШ Президенти ва штат губернаторларига бўйсунди. Президент қарори билан Миллий гвардия тузилмалари армия ва ҳаво кучлари департаментларига қайта тайинланиши ва АҚШ Қуролли Кучларининг ягона қўмондонликлари манфаатларини кўзлаб жойлаштирилиши мумкин. У қуролли тўқнашувлар пайтида армияни қўллаб-қувватлаш учун ҳам, турли маиший вазифаларни бажариш учун ҳам, хусусан, оммавий норозилик намоёишлари пайтида қонун ва тартибни сақлаш учун ишлатилиши мумкин. Озарбайжон Миллий гвардияси Озарбайжон давлати ва республика Президенти ҳимоясини таъминлаш учун махсус ваколатларга эга бўлган тузилмадир. Озарбайжон Махсус Давлат хавфсизлик хизмати тузилмаси таркибига киради. Грузия Миллий гвардияси Грузия Қуролли кучлари таркибидаги ҳарбийлаштирилган тузилмадир. У Мудофаа вазирлиги таркибидаги бошқарма мақомига эга. Миллий гвардиянинг вазифаси ташқи таҳдидларга, кўча тартибсизликларига ва табиий офатларга қарши туриш, шунингдек, фавқулодда вазиятларда фуқаролик органларига ҳарбий ёрдам кўрсатишдан иборат. Қозоғистон Миллий гвардияси – бу Қозоғистон ички ишлар органларининг ягона тизимининг бир қисми бўлган ҳуқуқни муҳофаза қилиш функцияларига эга ҳарбий тузилма. Миллий гвардия шахс, жамият ва давлат хавфсизлигини таъминлаш, инсон ва фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини жинойий ва бошқа ноқонуний хуружлардан ҳимоя қилишга қаратилган.

Испания Миллий гвардияси – Испания Ички ишлар вазирлигига бўйсунадиган ҳарбийлаштирилган полиция кучлари. Испания Миллий полицияси билан бир қаторда у ҳуқуқни муҳофаза қилиш функцияларини бажаради, аммо полициядан фарқли ўлароқ, у асосан шаҳарлардан ташқарида ишлайди.

Кипр Республикаси Миллий гвардияси қуруқлик, денгиз ва ҳаво қисмларидан (қўмондонликларидан) иборат ягона қуrolли кучдир. Кипр Республикаси Миллий гвардияси умумий ҳарбий мажбурият тўғрисидаги қонун асосида ишга қабул қилинади.

Латвия Республикаси милицияси (Земессардзе) — Латвия Республикаси Миллий Қуrolли Кучлари таркибига кирувчи латвиялик ихтиёрий қуrolли ташкилот. Миллий гвардиянинг вазифаларига бахтсиз ҳодисалар, ёнғинлар ва фавқулодда вазиятларнинг оқибатларини бартараф этишда иштирок этиш, қутқарув ишларини олиб бориш, умумий хавфсизлик ва жамоат тартибини таъминлаш, шунингдек, давлатнинг қуруқлик ҳудудини ҳимоя қилиш ва жанговар ёрдам бериш ва ўз функцияларини таъминлаш киради. Миллий Қуrolли Кучлар халқаро операцияларда иштирок этиш учун шахсий таркибни тайёрлаш билан.

Покистон Миллий гвардияси 1994 йилда тузилган ва Мудофаа вазирлигига бўйсунди. У мужоҳидлар ва Жанбазнинг ёрдамчи ҳарбийлаштирилган тузилмаларидан, шунингдек, миллий кадетлар корпуси ва аёллар гвардиясидан иборат. Ишга қабул қилиш ҳудудий асосда, ихтиёрийлик асосида амалга оширилади.

Шундай қилиб, дунёнинг турли мамлакатлари давлат механизмида бундай тузилмаларнинг мавжудлиги демократик давлатнинг жамиятга кучли таъсирининг муайян стандартлари билан белгиланади, жумладан: миллий хавфсизликка янги таҳдидларнинг ноқлассик (гибрид) характери; ички сиёсий инқирозларни ҳал қилишда, кенг халқ оммаси иштирок этган фуқаролар тартибсизликлари ва тартибсизликларни бартараф этишда мунтазам армиядан фойдаланишга йўл қўйилмаслиги. Ушбу тузилмалар бажарадиган функцияларни бир нечта асосий гуруҳларга бўлиш мумкин: жиноятчиликка қарши курашда

полицияга ёрдам бериш, терроризмга, экстремизмга қарши ҳарбий кураш ва турли ижтимоий вайронагарчиликларни бартараф этиш. Юқорида давлатларда Миллий гвардиянинг асосий вазифалар ҳақида қисқача тўхталиб ўтдик, энди эса АҚШ давлати миослида Миллий гвардия ходимларини ўқитиш тажрибасига тўхталиб ўтамиз. АҚШнинг амалдаги қонунчилигига кўра, Миллий гвардияда ихтиёрий ҳарбий хизматга соғлиғи ва ақлий ривожланишига мос эркак ва аёл фуқаролар қабул қилинади. Илгари қуролли кучларда хизмат қилмаган кўнгиллилар учун ёш чегараси 17 ёшдан 40 ёшгача, 40 ёшдан 64 ёшгача бўлган шахслар мунтазам армия, ҳаво кучлари, денгиз флоти, денгиз пиёдаларининг фаол аъзолари бўлиши керак. 18 ёшга тўлмаган фуқаролар ота-оналари ёки васийларининг ёзма рухсатига кўра хизмат ўтай олади. Хизматга киришнинг мажбурий шarti эркаклар учун камида тўлиқ бўлмаган ўрта таълим ва аёллар учун ўрта маълумотли бўлишдир. Шу билан бирга, кўнгиллиларни жалб қилишни тартибга солувчи амалдаги қонун ҳужжатларида судланган, тергов остидаги бўлган шахсларга, диний ва ахлоқий сабабларга кўра ҳарбий хизматдан бош тортганларга, шунингдек сурункали гиёҳванд моддаларга, алкоғолизмга қарам бўлганларга нисбатан бир қатор чекловлар ҳам мавжуд. Кўнгиллиларни ёллаш йил давомида узлуксиз равишда барча штатларда жойлашган 1630 та ишга қабул қилиш пунктларида ушбу пунктларга тайинланган ишга қабул қилувчилар – махсус тайёрланган сержантлар томонидан амалга оширилади.

Ишга қабул қилиш пунктида кўнгилли дастлабки суҳбатдан ўтади, кейинчалик у ҳарбий хизматга кириш шартлари билан танишади ва белгиланган шаклдаги анкетани тўлдиради. Анкетада қуйидагиларни кўрсатиш керак:

- ✓ тўлиқ исм фамилия;
- ✓ туғилган куни;
- ✓ суғурта полисининг рақами;
- ✓ манзил; фуқаролик; миллати (етник гуруҳ);
- ✓ оилавий аҳволи ва қарамоғидагилар сони;
- ✓ қайси динга эътиқод қилиши;

- ✓ таълим даражаси;
- ✓ чет тилларини билиш даражаси;
- ✓ ҳайдовчилик гувоҳномасининг мавжудлиги;
- ✓ қуролли кучлардаги олдинги хизмат ўтаганлиги ҳақида маълумот;
- ✓ яқин қариндошлар, шу жумладан чет элда яшовчи қариндошлари ҳақида маълумот;
- ✓ аъзо бўлган ёки аъзо бўлган ёшлар ташкилотлари;
- ✓ қайси давлатга саёҳат сабаб борганилигини кўрсатиши шарт.

Шахсий маълумотлар тасдиқлангандан сўнг, кўнгилли 68 та армия қабул қилиш марказларидан бирига юборилади, у ерда ҳарбий хизматга яроқлилиги ва танлаган ҳарбий мутахассислиги бўйича тайёргарлик кўриш учун тиббий кўрикдан ва малака тестларидан ўтади. Бу ерда ақлий ривожланиш даражаси баҳоланади ва номзодларнинг қобилиятлари аниқланади.

Кўнгиллининг махсус танланган ҳарбий мутахассислик бўйича хизматга кириш истаги тест кўрсаткичлари билан боғлиқ ва агар у ушбу мутахассислик учун белгиланган минимал рухсат этилган балл тўплаган бўлса қабул қилинади. Танлаган мутахассислиги бўйича хизматга кириш учун зарур бўлган балл тўпламаган, лекин малака имтиҳонидан ўтган номзодга бошқа мутахассислик таклиф қилиниши мумкин.

Тиббий кўрик давомида соғлиғининг ҳолати ва жисмоний ривожланиш даражаси аниқланади. Соғлиқни сақлаш ҳолатига кўра, кўнгиллилар учта тоифага бўлинади:

- А - чекловларсиз мос;
- Б - кичик чекловлар билан мос;
- С - чекланган.

Тинчлик даврида ҳарбий хизматга фақат А ва Б тоифадаги номзодлар қабул қилинади. “С” тоифасидаги шахслар ҳарбий хизмат тўғрисидаги қонун ҳужжатларига мувофиқ қисман ёки тўлиқ сафарбарлик эълон қилинганда чақирилиши мумкин.

Шундай қилиб, мамлакатларда тинчлик ва осойишталик ҳамда унинг ички муҳофазаси, ташқи ва ички таҳдидларга қарши курашишга қаратилган ҳарбий ва бошқа чоралар мамлакатларнинг муҳим миллий манфаатлари ва стратегик устуворликлари орасида конституциявий тузумни, суверенитетни, давлат ва ҳудудий яхлитликни, ижтимоий барқарорликни, шахсий ҳуқуқ ва эркинликларни ҳимоя қилиш давлат хавфсизлик кучларининг тизимли фаолияти билан таъминланашда Миллий гвардия тизими алоҳида ўрин тутишини ҳисобга олиб, ушбу тизимни янада ривожлантириш ва ходимларини ўқитишда хориж тажрибасидан келиб чиқиб шуни айтиш мумкинки, мазкур тизимга алоҳида эътибор ва моддий-техник база шакллантириш устувор вазифалардан бири ҳисобланади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикасининг “Ўзбекистон Республикаси Миллий гвардияси тўғрисида”ги 2020 йил 18 ноябрдаги ЎРҚ-647-сонли Қонуни.
2. Григорьев О.В. Суд ҳокимияти, фуқаролик жамияти, суд-ҳуқуқ ислохотлари: ўзаро боғлиқлик алгоритми // Давлат ва ҳуқуқ тарихи 9. 2014 йил.
3. Шагов А.Е., Григорьев О.В., Котов А.М. Россия Федерацияси Миллий гвардия қўшинларининг Федерал хизмати давлатнинг ҳарбий ташкилотининг элементи сифатида миллий хавфсизликни таъминлашда этакчи роллардан бирини ўйнайди. // 21-аср фани: кашфиётлар, инновациялар, технологиялар.
4. 2016 йил 30 апрелдаги Халқаро илмий-амалий конференция материаллари асосида илмий мақолалар тўплами. 2-қисм. Смоленск: НОВАЛЕНСО МЧЖ, 2016 йил.
5. Шагов А.Е., Григорьев О.В. Россия Федерацияси Миллий гвардия қўшинларининг Федерал хизмати: интизом ва қонун-тартибот масалалари. // Амалий фаннинг ривожланиши: назарий ва амалий жиҳатлар: талабалар, магистрантлар, аспирантлар, ёш олимлар ва ўқитувчиларнинг мақолалари тўплами.
6. Григорьев О.В. Федункин А.В. Бўлажак офицер учун касбий хулқ-атвор маданиятини ривожлантириш масаласи бўйича. Таълимдаги инновациялар 11-сон М. 2011 йил.

ЭЛЕКТРОН МАНБАЛАР:

1. <https://lex.uz>
2. <https://studbooks.net>